

Svět pohádkové alegorie opustil Kvapil před závěrem své dramatické dráhy hrou *Oblaka* (1903). Tento náladový obraz skrytého vnitřního rozpoložení, odehrávající se mezi čtyřmi hlavními postavami v zdánlivě nepohnutém, klidném prostředí venkovské fary, představuje téměř čistý typ impresionistické hry bez děje; její dramatická je zcela přenesena do niterných hnutí podbarvených náladovým souzněním lidských citů s krajinným prostředím. Hlavní role herečky Máji Zemanové byla napsána přímo pro H. Kvapilovou, která byla už dřív vynikající interpretkou Kvapilových ženských postav (Heleny Lindnerové v Bludičce, princezny Pampelišky).

Podstatněji než jako poněkud eklektický dramatik poznamenal Kvapil tvář moderního českého divadelního umění jako dramaturg a režisér. Svou uměleckou iniciativou vytvořil nové pojetí režisérského úkolu jako dramatu rovnocenné tvorby, jíž režisér ztělesňuje svou scénickou představu; opíral se v tom i o příklad velkých postav světové režie Maxe Reinhardta a K. S. Stanislavského (r. 1906 se zasloužil o pohostinské hry Moskevského uměleckého divadla – MCHAT – v Praze). Na českém jevišti prosadil pojetí scénického díla jako zákonitého uměleckého celku a přinesl sem smysl pro barvitost a náladovou jednotu divadelního představení. Stejně podstatně se podílel i na umělecké reformě repertoáru první české scény, na jeho vymanění z vlivu měšťáckého vkusu a na vyrovnání s vývojem světové i domácí dramaturgie: s pomocí výrazných hereckých individualit E. Vojana a H. Kvapilové uváděl v něm zejména H. Ibsena, A. P. Čechova a M. Gorkého a odvážně vybíral původní novinky (např. Theerovo básnické drama *Faëthon*). Zvláště významné bylo Kvapilovo nekonvenční, umělecky průbojné pojetí Shakespeara na české scéně, které vyvrcholilo cyklickým uvedením jeho her v r. 1916; tento Kvapilův jubilejní shakespearovský cyklus, uváděný k třicátému výročí básnickovy smrti, jedna z největších kulturních událostí válečných let, zapůsobil jako umělecká manifestace české kulturní síly a národní tvořivosti.

Josef Jaroslav Langer

/ 1806 - 1846 /

Obrozenský básník, satirik, národopisný sběratel. Kritickými postřehy o soudobé společnosti, názory na folklór a jeho vztah k literatuře i osobní citovou náplní svých improvizovaných lyrických písní souvisel s nástupem romantického proudu v české literatuře.

Narodil se 12. 11. 1806 jako syn zámožného rolníka a měšťského důchodního v Bohdanči na Pardubicku, studoval gymnázium v Hradci

Králové a filozofii v Praze. V r. 1828 zanechal studií, věnoval se literatuře a bohémsky se vyžíval v pražském kulturním a společenském dění i v romantických citových vztazích. V l. 1830–31 spoluredigoval časopis *Čechoslav*; tam vyšla jeho báseň *České lesy*, hlásící se jinotajným obrazem životodárného východního větru k příkladu polského povstání; vzbudila nadšení odbojné mládeže, ale i pozornost úřadů. Politický dohled, rostoucí existenční obtíže i otcův nátlak přiměly Langra počátkem 30. let k návratu do Bohdanče. Tradiční život venkovského městečka mu poskytl jak některé náměty k satírám na šosáctví, tak i půdu k podnětným folklórním výzkumům. Po několika letech zdejšího pobytu však prudce ochabla jeho kulturní aktivity a v souvislosti s tvůrčí i citovou krizí u něho propukly příznaky duševní choroby. Po r. 1835 už téměř nepsal, pomáhal otcí v úřadě. Zemřel v rodišti 28. 4. 1846.

V rané tvorbě (*Bájký*, č. 1829) se Langer opíral o oblíbené klasicistické vzory. Ustálené žánry a formy se mu zároveň stávaly východiskem k aktuálním obměnám tradičních námětů a prostředkem k vyjádření vlastního postoje. Do venkovských idyl ukládá motivy lidových pohádek a pověstí (*Selanky*, 1830), do zvířecích bajek, historických bájí nebo milostných lamentací v kramářském stylu satiru na národní nesvornost, na vnějškové vlastenectví i na básnickou manýru (veršované *Kopřivy*, č. 1829–31). S osobitou ironií pak odkrývá společenské a literární konvence své doby ve dvou satirických dílech. V *Bohdaneckém rukopise* (1831), složeném z 10 „starobylých“ mravokárných slok o „děvčátkách našich časů“ a z obsírného samolibého komentáře, paroduje Hankovo vydání Rukopisů a v narážkách postihuje soudobé kulturní poměry. V delší próze *Den v Kocourkově* (č. 1832), stylizované podle Komenského Labyrintu světa, obzírá v podobě poutníka, provázeného kocourkovským panem Vševědem, nejrůznější stránky světa českého šosáctví v čele s maloměstsky omezenou honorací.

Intenzivně se Langer zamýšlel nad tvůrčím využíváním lidové slovesnosti. Ohlasová poezie i vlastní překlad *Starožitných básní ruských* (č. 1834) ho podnítily k srovnávacímu rozboru Čelakovského Ohlasů a jejich hlavních folklórních vzorů. Epický ráz ruských básní podle jeho názoru umožnil vysokou uměleckou hodnotu jejich nového ztvárnění, kdežto umělé napodobení (objektivní „ohlas“) lyrické písně české, jejímž základem je výraz subjektivních citů a nálad, přímo odporuje její podstatě a stává se spíš „parodií“. V *Českých krakováčcích* (č. 1835) se autor přiblížil lidové lyrice jinou cestou než učená básnická družina Čelakovského. Tvořil texty písní jako lidový zpěvák: na známou melodii, v rytmu tance, za účasti obecenstva, které si vyžaduje a hned osvojuje další sloky. Improvizoval je na bohdanečských tanečních zábavách, „hově citu okamžitému“. Sbírkou uvozuje 6 zlidovělých krakováčků (polských tanečních písní, které se u nás zpívaly v českém znění Čelakovského), Langrovým dílem je dalších 50 písní. Vložil do nich osobní motivy svého milostného štěstí i hoře a v náznaku je spjal s okolní krajinou. Podobně intimní ráz má i kratší cyklus kra-

kováčků *Hraběnce* * * * *na památku*, vyjadřující tradičními postupy lidové poezie hlavně vzpomínku na ztracenou lásku.

Prvky nového pojetí obsahovaly také Langrovy folklórní záznamy a studie. Autor si v nich (podobně jako později Erben) soustředěně všímá lidové epiky – pohádek a pověstí; zápisy textů spojuje (jako moderní folkloristika) s výkladem o příležitostech, zvycích, tancích a obřadech, k nimž se jednotlivá slovesná díla poutají (*Svatební obyčeje a písně*; *České prostonárodní obyčeje a písně*).

Langer přesáhl hranici uměleckých metod a představ obrozenského preromantismu, z něhož vyšel. Nebyl tak silnou básnickou osobností, aby vytvořil poezii nového druhu, avšak alespoň v nábězích k ní svým dílem směřoval. Proto se stal blízký nastupující romantické generaci Máchově, kterou přitahoval i jako nekonvenční lidský typ.

Josef Linda

/ 1789 - 1834 /

Vynalézavý novinář, tvůrce básnicky pojaté historické povídky a dramatu. Podílel se pravděpodobně na epických básních RKZ.

Narodil se jako syn hutníka v říjnu 1789 v Nových Mitrovicích nedaleko Nepomuka. Gymnázium a filozofii studoval v Plzni, třidvacetiletý přišel do Prahy, dokončil filozofii a vstoupil na práva, navštěvoval také soukromé přednášky J. Dobrovského. Spřátelil se s V. Hankou a v jejich společném bytě objevil ve staré knize zápis *Písně vyšehradské*, prvního díla z řady rukopisných padělků. Po složení zkoušek nedostal v Praze žádané místo profesora, věnoval se novinářství a pro ně opustil i zaměstnání v Univerzitní knihovně. Působil v Schönfeldových C. k. pražských novinách, redigoval *Vlastenského zvěstovatele* (1820–24), pak do konce života ve vydavatelství Haasových *Pražské noviny* a jejich beletristickou přílohu *Rozličnosti*. Poslední léta trpěl těžkou tuberkulózou, zemřel v Praze 10. 2. 1834.

Jeho promyšlená práce v novinách znamenala etapu české žurnalistiky po Krameriovi a před Tylem. Linda nacházel i za cenzurního tlaku rozmanité způsoby, jak připomínat myšlenky osvícenské humanity a požadavky svobody osobní, sociální i politické, dovedl takticky vyjadřovat nechuť k absolutismu a jeho nástrojům. Byl sčtělý v evropských literaturách, výňatky z literárních děl uplatňoval v novinách, otiskl takto i malé pasáže z dramát Shakespearových (ve svém překladu), psal i získával od přispěvatelů stati o českém a slovanském dávnověku, o historických památkách a osobnostech, všímá si také soudobého pražského lidového života, slav-